

• Een gestoken ivoren staande guanyin (China, Guangxu, circa 1875-1908). Gestoken bekroning met vele sieraden en een lantaarn in haar hand, rustend op lotusvormig basement. Onderzijde gesigneerd, hoogte 78 cm, gewicht 9 kilogram (voorzien van deskundigenverklaring en EU-certificaat voor verhandeling binnen de Europese Unie. Veilinghuis Omnia.

Antiek ivoor, mag dat wel?

Wetten en regels in de kunst- en antiekwereld

Tekst Marloes de Moor

Vorig jaar werd de kunst- en antiekwereld opgeschud door de aankondiging van een nieuwe wet die heling moet tegengaan en van handelaren vraagt om hun spullen te registreren. Maar er is meer gaande wat voor grote uitdagingen en onduidelijkheden zorgt. Jeroen Zoetmulder en Frederik Baerveldt, twee deskundigen uit het vak, nemen ons mee in de wereld van wet- en regelgeving, in het bijzonder waar het ivoor betreft.

De antiquair die al 43 jaar op de Haagse antiekmarkt staat met een kraam vol zilveren ringen en theelepeltjes, maar die nu één voor één moet gaan registreren. De politie die veilingssite Catawiki oproept om te stoppen met het aanbieden van archeologische voorwerpen waarvan de herkomst onduidelijk is. De pianorestaurator die vleugels uit de jaren dertig verkoopt en bezoek krijgt van handhavers die hem vertellen dat hij illegaal bezig is, omdat de piano's ivoor toetsen hebben en hij niet in bezit is van een EU-certificaat. Het zijn enkele voorbeelden van aangescherpte wetten en regels waar kunst- en antiekhandelaren recentelijk mee te maken kregen. Ze dienen weliswaar een goed doel - minder diefstal en heling

en bescherming van bedreigde diersoorten - maar veroorzaken ook flink wat papierwerk, huivering en opschudding. Hoe zit het nu precies met de regels en waar moet je als kunst- en antiekhandelaar rekening mee houden?

Digitaal Opkopers Register

In de eerste plaats is dit jaar een wet ingevoerd die het gebruik van het zogeheten Digitaal Opkopers Register (DOR) verplicht stelt. Die moet het dieven en overvallers moeilijker maken hun gestolen waar te verkopen. Kunst- en antiekhandelaren moeten voortaan elk voorwerp of kunstwerk beschrijven en registreren van wie het is geweest, wat de voorgeschiedenis is. Daarnaast moet de koper zich legitimeren en zijn persoonsgegevens achterlaten. 'Dat is al met al een flinke uitdaging. Voor handelaren is het lastig om elk vaasje en lepeltje apart te moeten registreren,' zegt Jeroen Zoetmulder. Hij is zelfstandig registrertaxateur bij Houtwyck Taxaties, veilingmeester, expert bij Catawiki en zelf verwoed kunstverzamelaar. 'Ik begrijp dat het Digitaal Opkopers Register belangrijk is om diefstal te voorkomen, maar veel kunst is al geregistreerd bij het RKD - het Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis. Als een schilderij gestolen wordt, is het daardoor al heel moeilijk om te verkopen,' verklaart hij.

• Links: een paar gestoken ivooren feniksen rustend op boomstronken met lotusbloemen en vogel met lotusbloem in haar bek (China, Guangxu, circa 1875-1908). Gemerkt onderzijde, hoogte 38 cm, gewicht 322 en 362 gram. Voorzien van deskundigenverklaring en EU-certificaat voor verhandeling binnen de Europese Unie. Veilinghuis Omnia.

• Boven: radslotpistool (Italië, tweede helft 16de eeuw). Particuliere collectie. Meer informatie: Houtwyck Taxaties.

Zoetmulder hoort nu al van antiquairs dat er door de nieuwe regels minder spullen binnenkomen. 'Mensen die bijvoorbeeld het huis van hun overleden vader of moeder leeghalen, hebben geen zin of tijd om alles stuk voor stuk te gaan beschrijven. Of ze willen zich niet legitimeren. De wet geldt landelijk, maar niet alle gemeentes handhaven erop, dus de een heeft er meer last van dan de ander.'

Erfgoedwet

In sommige gevallen kun je als kunsthandelaar ook te maken krijgen met een nieuwe verordening binnen de Erfgoedwet die medio 2025 in werking moet treden. Wanneer dat precies gebeurt, is nog afhankelijk van de introductie van een elektronisch vergunningensysteem voor invoervergunningen en importeursverklaringen. Deze nieuwe regel moet bescherming bieden tegen illegale handel, verlies of vernietiging van cultuurgoederen, zodat het culturele erfgoed behouden blijft. Het gaat dan bijvoorbeeld om zeldzame verzamelingen en exemplaren van fauna, flora, mineralen en anatomie, archeologische vondsten, antieke voorwerpen die ouder dan honderd jaar zijn, schilderijen en tekeningen van artistiek belang, archieven, meer dan honderd jaar oude muziekinstrumenten. Het verbod geldt alleen voor voorwerpen die in strijd met de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van het land waar de cultuurgoederen zijn ontdekt of vervaardigd en vervolgens naar het buitenland zijn gebracht. Een voorbeeld zijn archeologische vondsten die in landen als Irak of Egypte illegaal uit de grond zijn gehaald en vervolgens zijn geëxporteerd. Zoetmulder: 'Wat precies de gevolgen zullen zijn van de nieuwe cultuurbet 2025 voor de kunsthandel, is nog niet te zeggen. Ik weet wel dat een commissie de kunst gaat toetsen en daarbij kijkt of die van nationaal belang is.'

Dierlijk materiaal

Tot slot is er de internationale CITES-wet, die bedreigde planten en dieren beschermt. Voor kunst- en antiekhandelaren is die van belang,

omdat delen van CITES-soorten soms verwerkt zijn in voorwerpen. Denk aan een ivoeren doosje of een zilveren kan met ivoeren greep. Als zulke objecten voor 1947 zijn gemaakt, zijn ze antiek. Zijn ze van na deze datum, maar van vóór 1975 toen de CITES-regels ingingen, dan gaat het om preconventie voorwerpen.

Er mag gehandeld worden in antiek ivoor van voor 1947

Voorheen mochten die verhandeld worden, maar sinds 19 januari 2022 worden er geen CITES-(weder)uitvoervergunningen meer verstrekt voor bewerkt preconventie ivoor. De vernieuwde wet schrijft voor dat er uitsluitend gehandeld mag worden in antiek ivoor van voor 1947. Om dat legaal te kunnen, moeten handelaren een EU-certificaat met deskundigheidsverklaring aanvragen bij het Ministerie van Landbouw. Zoetmulder: 'Dit geldt voor al het antiek dat gemaakt is van dierlijk materiaal dat binnen de CITES I-wet valt. Ook potvissenden of walvisbot behoren daartoe. Maar ivoor van een walrus, nijlpaard of wrattenzwijn bijvoorbeeld weer niet. Daar mag je wél in handelen.'

In de deskundigheidsverklaring staat onder meer een beschrijving van het object, hoe het verkregen is - bijvoorbeeld uit een erfenis van twintig jaar geleden of veiling- en uit welk jaar het komt. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) voert de controle daarop uit en staat in nauw contact met taxateurs.

Jeroen Zoetmulder is als register-taxateur bevoegd om deze deskundigenverklaringen op te stellen en af te geven. 'Het laatste half jaar merk ik dat de RVO moeilijker doet en minder certificaten voor ivoor verstrekt. Steeds krijg ik vragen: of

• Een paar gestoken
ivoren balustervormige
dekselvazen met geringde
leeuwenkoppen als oren,
(China, Qing dynasty/
Republic, Canton, rond
1920). In reliëf gestoken
deksel en lichaam met
decor van berglandschap,
beide gemerkt met bloem
onderzijde. Hoogte 43,5
cm, gewicht 4637,5 gram.
Veilinghuis Omnia. Voor
alle ivoren objecten: zie
voorwaarden verkoop ivoor.

het wel echt een barokke stijl is, wel of niet art deco. Ik moet er voortdurend over in discussie en daardoor kost de afhandeling veel tijd. Dat is vervelend, want ik doe dit als extra service voor mijn klanten en verdienen er weinig aan.’ Laatst was Zoetmulder bijvoorbeeld veel tijd kwijt aan een discussie over een deskundigenverklaring voor twee beelden van walvisbot. ‘Deze Eskimokunst was gemaakt in 1970. Ver na 1947 dus. Ik heb echter kunnen aantonen dat Eskimo’s gefossiliseerd bot gebruikten van meer dan honderd jaar oud. In nieuwere botten zit veel traan, waardoor ze niet goed bruikbaar is. Zo kon ik bewijzen dat het walvisbot al veel ouder was en de beelden dus legaal waren.’

Antiek ivoor

De moeizame afhandeling heeft volgens Zoetmulder gevolgen voor de kunsthandel. ‘Veilinghuizen hebben deskundigheidsverklaringen en EU-certificaten nodig voor het veilen en verkopen van ivoren objecten. De eigenaar kan een veilinghuis machtigen om dat voor hen aan te vragen. Per voorwerp kost dat ontzettend veel tijd.’

De EU wekt vaak de indruk dat ivoor helemaal verboden is

Het maakt mensen in de kunstwereld ook onzeker, ervaart Zoetmulder. ‘Ze zijn minder geneigd om antiek ivoor aan te schaffen en vragen zich af of ze het over tien jaar nog wel kunnen verkopen. Ik denk dat het binnen de EU nog steeds goed verhandeld kan worden, maar je weet nooit wat er in de toekomst gebeurt. De wet kan later weer zodanig aangepast worden dat antiek ivoor bijvoorbeeld alleen in Nederland en België verhandeld mag worden of zelfs helemaal verboden wordt.’ En dat is het laatste wat Frederik Baerveldt, taxateur bij Baerveldt Taxatie & Bemiddeling, wil. Hij is lid van de werkgroep ivoor van de federatie TMV, de brancheorganisatie voor gecertificeerde taxateurs, makelaars en veilinghouders en maakt zich sterk voor het behoud ervan. ‘Vooropgesteld: wij zijn als “werkgroep ivoor” tégen het afslachten van olifanten om modern ivoor te verkrijgen. Het is begrijpelijk dat dat niet meer mag, Afrikaans en Indisch olifantenivoor moet beschermd worden. Tegelijkertijd zetten we ons in voor het behoud van antiek ivoor van voor 1947. De EU wekt vaak de indruk dat ivoor helemaal verboden zou zijn. Dat klopt niet. Je mag antiek ivoor bezitten, verhandelen en aankopen, maar er zijn wel regels aan verbonden. Daar heb ik geen bezwaar tegen. Het voordeel is dat zo’n EU-certificaat zekerheid biedt. Je weet dat een voorwerp origineel en legaal is en kunt

het veilig aanbieden. Al is er ook een beperking: je mag antiek ivoor niet buiten de EU verhandelen. In Amerika kun je dus niks kopen,’ vertelt Baerveldt.

De regels gelden alleen voor bewerkt ivoor. Dat wil zeggen dat het gevormd of verwerkt is, bijvoorbeeld in een ivoren beeldje, in sieraden met ivoor of in delen van een muziekinstrument. Het ivoor moet minimaal 90 procent bewerkt zijn. Onbewerkt ivoor, een hele olifantenslagtand of een stuk daarvan, is al langer verboden. Alle eerder afgegeven EU-certificaten vervallen vanaf 19 januari 2023. Hierna is de overdracht van onbewerkt ivoor niet meer mogelijk.

Een uitzondering op de nieuwe regels vormen muziekinstrumenten waarin preconventie ivoor, dat dus verworven is tussen 1947 en 1975, verwerkt is. ‘Je mag deze instrumenten gebruiken en verkopen, maar wel mét EU-certificaat. Als musici dat aan de douane kunnen tonen, mogen zij een gitaar of strijkstok met ivoor uit pakweg 1952 gewoon meenemen naar het buitenland. Dat geldt ook voor piano’s met ivoren toetsen van preconventie en antiek ivoor. Zolang je in bezit bent van een EU-certificaat met deskundigenverklaring, mag je die verhandelen,’ legt Baerveldt uit. Zoetmulder vindt net als Baerveldt ook dat de handel in antiek ivoor moet blijven bestaan. ‘Bij de EU werken mensen die niet uit de kunstwereld komen en er weinig affiniteit mee hebben. En dat is jammer, want ik had ze graag uitgelegd hoe mooi het is en hoe belangrijk om het te behouden. Het was vroeger al een heel duur product dat alleen in handen van de beste bewerkers kwam. Prins Harry zei eens dat ze al het ivoor uit het British Museum door de shredder moesten halen. Ben je niet goed geworden?! dacht ik toen. Het is de mooiste collectie middeleeuws ivoor die er is.’ Baerveldt beaamt dat: ‘Antiek ivoor is prachtig, duurzaam en legaal. Het is prima dat er regels voor zijn, maar verbiedt het niet en houdt oog voor de schoonheid en het behoud ervan.’

Meer weten
Jeroen Zoetmulder
Houtwyck Taxaties
+31 (0)6 34 18 44 94
www.houtwyck.nl

Veilinghuis Omnia
Albert Plesmanlaan 1u - 1p
9615 TJ Kolham / Hoogezand
+31 (0)598 39 25 92
www.veilinghuis-omnia.nl

Bij Veilinghuis Omnia komt dit najaar tijdens de algemene kunst- en antiekveiling een bijzondere collectie antiek ivoor onder de hamer. De veiling is op dinsdag 3 oktober om 19.00 uur. Kijkdagen zijn op 29 september van 13.00-17.00 uur, op 30 september van 11.00-17.00 uur en op 1 oktober van 11.00-17.00 uur.